

Alisher Navoiy nomidagi
Toshkent davlat o'zbek tili
va adabiyoti universiteti

TASHENEV
UNIVERSITY

“Alisher Navoiy va XXI asr”

10-ULUSLARARO KONFERANSI

Toshkent-Shimkent, 2025-yil 6-fevral

“Әлішер Науаи және XXI ғасыр”

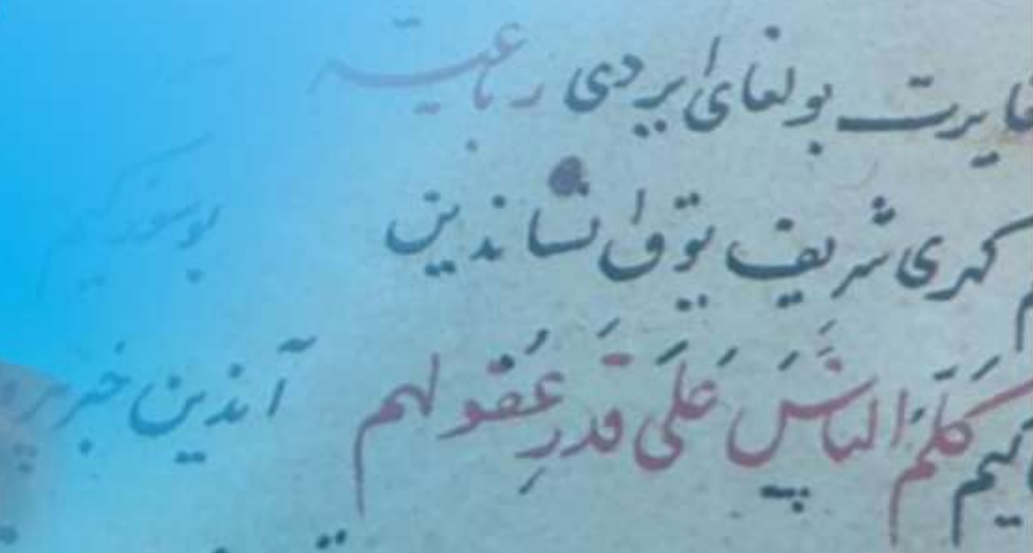
10- ХАЛЫҚАРАЛЫҚ КОНФЕРЕНЦИЯ

Ташкент-Шымкент, 6 ақпан 2025 жыл

“Alisher Navo'i and the 21st century”

10th INTERNATIONAL CONFERENCE

Tashkent-Shymkent, February 6, 2025

**Alisher Navoiy nomidagi
Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti
Qozog'iston Respublikasi Jumabek
Tashenev nomli universitet**

«ALISHER NAVOIY VA XXI ASR»

**mavzusidagi 10-uluslararo konferansi
materiallari**

2025-yil 6-fevral

Toshkent – Chimkent – 2025

UO'K: 821.161.1=512.133

KBK: 83.3 (50')

A 51

Mas'ul muharrirlar:

Shuhrat SIROJIDDINOV,

filologiya fanlari doktori, akademik
Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili
va adabiyoti universiteti rektori

Kanat BAYBOLOV,

Jumabek Axmetuli Tashenev nomli universitet rektori,
texnika fanlari doktori, professor

Tahrir hay'ati:

Boqijon To'xliyev (O'zbekiston), Nurboy Jabborov (O'zbekiston), Parida Bayneeva (Qozog'iston), Kemal Yavuz Ataman (Turkiya), Yashar Qosim (Ozarbayjon), Islam Jemeney (Qozog'iston), Farhod Rahimiy (Eron), Sholpan Arzimbetova (Qozog'iston), Karomat Mullaxo'jayeva (O'zbekiston), Janna Botabaeva (Qozog'iston), Baxtiyor Fayzullayev (Tojikiston), Dilnavoz Yusupova (O'zbekiston), Nozliya Normurodova (O'zbekiston), Shahlo Naraliyeva (Qozog'iston), Ilyos Ismoilov (O'zbekiston), Azizullah Aral (Afg'oniston), Orzigul Hamroyeva (O'zbekiston), Ozoda Tojiboyeva (O'zbekiston)

Ushbu to'plamda "Alisher Navoiy va XXI asr" mavzusidagi 10-uluslararo konferansi materiallari jamlangan. To'plamda Alisher Navoiy adabiy-ilmiiy merosining mumtoz adabiyotimizdagi o'rni va bugungi kun uchun ahamiyati, shuningdek, shoir ijodiga bog'liq holda matnshunoslik va tilshunoslik muammolariga doir ilmiy maqolalar o'rin olgan. Navoiyshunoslikning bugungi holati va istiqboli borasida muayyan tasavvur berishi uning ahamiyatini belgilaydigan omillardan biridir. Kitob filolog mutaxassislar, ilmiy tadqiqotchilar, magistrantlar va bakalavr talabalari hamda keng o'quvchilar ommasiga mo'ljallangan.

Mualliflar qarashi va asarlar nomlaridagi imlo tahririyat nuqtayi nazaridan farqlanishi mumkin.

**Әлішер Науаи атындағы Ташкент
мемлекеттік өзбек тілі мен әдебиеті университеті**

**Қазақстан Республикасы Жұмабек
Тәшенев атындағы университет**

«ӘЛІШЕР НАУАИ ЖӘНЕ XXI ҒАСЫР»

**тақырыбындағы 10-халықаралық
конференция материалдары**

2025 жыл 6 ақпан

Ташкент – Шымкент – 2025

5. Alisher Navoiy. Xamsa. Sab'ai sayyor. Tamaddun. 2021. – 448 b.
6. Hasanov S. Navoiyning yetti tuhfası. – T.: G'afur G'ulom. 1991. – 192 b.

SUYUMA G'ANIYEVA – NAVOIYSHUNOS

Umarova Sohıba Zokırovna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent, TDO'TAU,

sohibaumar@gmail.com

10.52773/tsuull.conf.navoiy.2025/OWTI5580

Abstrakt. Ushbu maqolada O'zbekistonda yetishib chiqqan ilk sharqshunos olimı, Sharq mumtoz adabiyoti, xususan, Alisher Navoiy asarlari tadqiqi ustida tinimsiz ishlagan, qator davlat mukofotlariga sazovor bo'lgan professor Suyima G'aniyevaning navoiyshunoslikdagi xizmatlari xususida so'z yuritiladi. Shuningdek, Alisher Navoiyning mukammal asarlar to'plami nashrida olimı tomonidan tayyorlangan sharhlar tahlil etiladi.

Kalit so'zlar: sharqshunoslik, navoiyshunoslik, Suyima G'aniyeva, nasr, manba, matn, tadqiq, tahlil.

Abstract. This article examines the contributions of Professor Suyima Ganiyeva, a distinguished scholar recognized with numerous state awards, who dedicated her career to the research of Orientalism and classical Oriental literature, particularly the works of Alisher Navoi. Her tireless efforts in the field have significantly advanced the study of these literary traditions. The article also analyzes the reviews and critical writings prepared by Ganiyeva, which played a pivotal role in the publication of a comprehensive collection of Alisher Navoi's works.

Keywords: Oriental Studies, Nautical Studies, Suyima Ganiyeva, prose, source, text, study, analysis.

Suyima G'aniyeva ilmiy konsepsiyasining muhim kategoriyasi madaniy-ma'naviy sohadagi izlanishlar rivojiga hissa qo'shish, yangiliklar olib kirish bo'lgan edi. Navoiyshunoslik ilmi ravnaqiga qo'shgan hissasi uchun Suyima G'aniyevani "o'zbek navoiyshunosligining malikasi" deb atadilar. Adabiyotshunoslar tomonidan olimı "XX asr o'zbek matnshunosligi, navoiyshunosligi va mumtoz adabiyotimiz matnlarini nashr etish borasida amalga oshirilgan ishlarni, bu sohada qo'lga kiritilgan yutuqlarni Suyima G'aniyevaning nomi va faoliyatisiz tasavvur etib bo'lmaydi", [Samad Asror, 2012: 46] – kabi e'tibor va e'tirof bilan tilga olinadi. Muallif olimı ilmiy salohiyati xususida so'z yuritir ekan, "Agar Suyima G'aniyeva birgina "Majolis un-nafois" tadqiqoti bilangina cheklanganda ham u matnshunos va navoiyshunos olimı sifatida tan olinar edi" [Samad Asror, 2012: 46], – degan asosli fikrni bildiradi. Suyima G'aniyevaning "Majolis un-nafois" asari ustida olib borgan tadqiqotlariga xorijiy mutaxassislar, xususan, Irmgard Engelki, Muhammad Ya'qub Vohidiy Juzjoniy, Kamol Eraslan va Almaz Ulviy Binnatova kabilar o'z ishlarida murojaat etishgan.

Suyima G'aniyeva ilmiy faoliyatida matnni rekonstruksiya, ya'ni matnni qayta tiklash, matnning muallif qalami ostida chiqqan ma'nosini tuzish ishlari kuzatiladi. Olimı tomonidan olib borilgan bu yondashuv tarjima jarayonidan farq qilib, nafaqat o'zga va ona til o'rtasida, balki bir til ichida matn yaratishi bilan ajraladi. Suyima G'aniyeva "Majolis un-nafois" asari ilmiy-tanqidiy matnini tuzishda ham aynan

rekonstruksiya qilish asosida asarning tayanch matnini tuzib chiqadi. Olima “Majolis un-nafois” asari ilmiy-tanqidiy matnini quyidagi tamoyillar asosida tayyorlaydi:

1. Agar ilmiy-tanqidiy matnga kiritilgan biror soʻz asosga olingan qoʻlyozmalarda boshqa soʻz bilan almashtirilgan boʻlsa, unda matndagi soʻz tepasiga raqam qoʻyib, matn ostida shu raqamning yoniga qaysi qoʻlyozmada qanday soʻz kelgan boʻlsa, bevosita shu soʻz yoziladi.

2. Farqlar birikma yoki butun bir jumlagacha tegishli boʻlsa, unda jumla boshlanadigan soʻzning oʻng tomoniga “*” belgisi, tugallangan soʻz yoniga raqam qoʻyilgan, shu raqam asosida matn ilmiy apparatida qoʻlyozma matnlari farqini kuzatish mumkin boʻladi.

3. Baʼzan butun bir bet tayanch matndan farqlanadi. Bunday holda ilmiy-tanqidiy matn boʻlagi boshlanishiga “***” belgisi qoʻyilgan, matniy farqlar koʻrsatilgan.

4. Baʼzan kotiblar ixtiyori yoki yuzaga kelgan noaniqliklar sababli tushib qolgan soʻz, birikma, jumlar “ – ” belgisi bilan, aksincha, qoʻshimchalar “ + ” belgisi bilan berib borilgan.

Umuman, olimaning oʻzi qayd etganidek, “Majolis un-nafois” asarining ilmiy-tanqidiy matni tayanch nusxa tartibi bilan tuzilgan, boshqa qoʻlyozmalarda mavjud farqlar matn ostida fiksatsiya qilib, izohlangan.

Albatta, “sharh – sanʼat uchun sanʼat” yaratishdir. Suyima Gʻaniyeva “Amir Temur va temuriylar Navoiy nigohida” [Gʻaniyeva, 2009: 4] nomli maqolasida “Majolis un-nafois”ning yettinchi majlisida Amir Temur zikrida keltirgan: **Abdol zi bim chang bar Mus’haf zad** (Mazmuni: Darvesh qoʻrquvdan Qur’onga chang soldi) misrasi toʻliq matnini oʻrganadi. “Temur badihona keltirgan misra X asrdagi buyuk oriflardan shayx va shoir Abusaid Abdulxayrning mashhur “Havroiya” ruboiysi toʻrtinchi misrasidir. Bu ruboiy bilan bogʻliq rivoyat haqida Jomiy “Nafohot ul-uns”da, Navoiy “Nasoyim ul-muhabbat”da Abusaid Abdulxayrga bagʻishlangan fiqranga toʻxtalib oʻtadilar. Ruboiy matni:

Havro ba nazorai nigoram saf zad,
Rizvon ba ajab bemondur kaf bar kaf zad.
Yak xolii siyah baron ruxon mutraf zad,
Abdol zi bim chang bar Mus’haf zad.

Ya’ni: Hurlar nigorimni koʻrish uchun saf tortdilar, jannat darvozaboni ajablanib, qarsak chaldi. Bir qora xol ul yuzlarga parda tortdi, abdol (devona) esa qoʻrquvdan Qur’onga chang soldi” [Gʻaniyeva, 2009: 4]. Bu misra va uning muallifi borasida boshqa olimlar ham soʻz yuritishgan. “Bu ruboiy oʻsha davrlarda nihoyatda keng tarqalgan boʻlib, uni har xil talqin qilishlar unga sharh yozishlarni ham taqozo etgan” [Valixojayev B., 1993: 104] va hatto Xoja Ahrori Valiy ham shu ruboiy sharhiga bagʻishlab “Huroiya” yoki “Havroiya” risolasini yozgan. S. Gʻaniyeva bu mashhur ruboiyga Xoja Ahrordan tashqari yana boshqalar tomonidan yozilgan sharhlarni “Shayx Abusaid Abdulxayrning “Havroiya” ruboiysiga yozilgan sharhlar haqida” maqolasida keltiradi. Olima asar mohiyati, uning badiiy-estetik xususiyatlarini ochib berish, asar matnida aks etgan ijodkor gʻoyasini talqin etishni oʻquvchiga asarni tushunishi uchun yordamchi vosita deb qaraydi. Matn sharhida muallif ishora etgan baʼzi oʻrinlar, u yoki bu sabab bilan oshkora yozmagan yoki bayon etilishi lozim topmagan holatlar talqin qilinishi bilan matn mohiyati ochiladi. Sharh qisqa va foydalanishga qulay boʻlib, odatda, matndan keyin alohida maqola yoki maʼlumot tariqasida joylashtiriladi. Matndan soʻng berilgan sharhning oʻziga xos foydali jihatlari

bor. "Kitobxon jami yordamchi ilovani, – deb yozadi S.A. Reyser, – biryo'la oladi, o'ziga kerakli ma'lumotni shu joydan axtaradi hamda matn sharhini yaxlit ko'zdan kechiradi" [Reyser S.A., 1970: 296]. S. G'aniyeva Alisher Navoiy 20 jildlik mukammal asarlar to'plami nashriga bergan sharhlarida aynan shu usulni qo'llaydi. Olima tomonidan tayyorlangan "Majolis un-nafois", "Xamsat ul-mutahayyirin", "Nazm ul-javohir", "Vaqfiya", "Arba'in", "Mahbub ul-qulub" singari asarlar matni sharhlari mazmun-mohiyati nuqtayi nazaridan shartli ravishda quyidagi guruhlarga ajratish mumkin bo'ladi: a) tashbehli va ramzli baytlar sharhi; b) matnda tilga olingan asarlar yoki ularning mualliflari haqidagi ma'lumotlar; s) she'riy san'atlarga doir izohlar; d) tarixiy va afsonaviy shaxslar tavsifi; e) muammoli yoki ilmiy tadqiqotlarga turtki bo'ladigan sharhlar.

Suyima G'aniyeva matn sharhini berishda adabiyotshunoslik, adabiyot tarixi, adabiyot nazariyasi, tarix, tilshunoslik, dinshunoslik kabi fanlariga murojaat etgan. Jumladan, S. G'aniyeva "Xamsat ul-mutahayyirin" asari matn talqini bilan bog'liq har bir nuqtaga e'tibor qaratarkan, hozirgi davr o'quvchisi uchun **bug'ro, tavochi, ulufa, maqomat, rind, tafsil, langar, qushchilik, sipohiylik** kabi so'zlar ma'nosini tushuntirishni zarur deb biladi. Olimaning "bug'ro – lag'monga o'xshagan xamir ovqat [Alisher Navoiy, 1999: 211]; tavochi – podshohning buyruq hamda topshiriqlarini tegishli joylarga va odamlarga yetkazuvchi hamda amalga oshiruvchi amaldor [Alisher Navoiy, 1999: 217]; ulufa – amaldorlarga davlat tomonidan belgilangan maosh va oziq-ovqat [Alisher Navoiy, 1999: 218]; qushchilik – ov qiladigan qushlarga qarovchi shaxs, o'rta asrlarda saroyda qushchilik lavozimi ham bo'lgan, qushchilar nufuzli shaxs hisoblangan; sipohiylik – amaldorlik, hukumat xizmatida bo'lish, harbiy yurish yoki mashvaratlarda qatnashish bunday xizmat doirasiga kiradi kabi qo'shimcha izohlar berishi asar mazmuni keng, chuqur anglanishiga qaratiladi hamda sharhlarni berishda asar matni tili bilan o'quvchi anglaydigan til farqlanishidan kelib chiqib ish yuritadi. Ba'zan sharhlashda shu narsa kuzatiladiki, asar matni nashrlarida tafovutlar uchraydi. Masalan, "Majolis un-nafois"ning muqaddimasida: "Hazrati maliki allomning kalomi mu'jiz nizomi Jabroili hujasta farjom vositasi bila xayrul-anom alayhissalavotu vassallamg'a nozil bo'ldi" kabi jumlarlar mustaqillikdan oldingi tazkira nashrida berilmagan. Sharhlovchining fikriga ko'ra, keyingi davr o'quvchilari bu jumlarni tushuntirish kerak. Olima shuning uchun "**maliki allom** – Olloh ko'zda tutilmoqda, **kalomi mo'jiz nizomi** – Qur'oni karimning nozil bo'lishi haqida so'z ketmoqda, **Jabroil** – Islomdagi to'rt farishtadan biri, Xudo bilan payg'ambar o'rtasida elchilik qilgan, **xayrul-anom alayhis salavotu vassallam** – odamlarning yaxshisi, unga salom va duolar bo'lsin demakdir. Bu ibora Muhammad payg'ambar nomiga qo'shib yoki uni nazarda tutib aytiladi" tarzida matnni sharhlagan. Bunday yondashuv "Holoti Sayyid Hasan Ardasher" asarida Sayyid Hasan otasi Ardasher Boysung'ur mirzo ta'rifidagi "Sulaymon" so'ziga berilgan sharhda ham ko'rinadi. Navoiy Ardasher o'z kasbining mahoratli kishisi bo'lgani munosabati bilan bir bayt keltiradi:

Ko'p hunarlik kimsa shahlarg'a etar damsozliq,

Qush tilin bilgan Sulaymong'a etar hamrozliq.

Navoiy Sayyid Hasan otasining ko'p hunarlar egasi ekanligini Sulaymon payg'ambarga o'xshatar ekan, sharhlovchi Sulaymon – Tavrotga ko'ra shoh, Qur'oni majidda esa, payg'ambar deyilishini, rivoyat va qissalarda u aql-u idrokli, tadbirkor bo'lgani, uning sehrli uzugi bo'lib, ana shu uzuk (xotam) vositasida hammani o'ziga mute' qila bilganini yozadi. Yana sharhda Sulaymon Sabo malikasi Bilqisga uylangan, u

qushlar, insu jinlar tilini bilgan, Sulaymon haqida Qur'onning 44-surasi 11-12 oyatlarida, "Nasoyim ul-muhabbat"da "Sulaymon binni Dovud alayhimus-salom" sarlavhasi ostida mufasssal fiqra berganini ham qayd etadi [Alisher Navoiy, 1997: 217]. Ko'rinib turibdiki, S.G'aniyeva Sulaymon payg'ambar bilan bog'liq asosiy manbalar "Tavrot" va "Qur'on" keyin "Nasoyim ul-muhabbat"dagi ma'lumotlarni jamlash asosida sharhlash olib boradi. Suyima G'aniyeva ilmiy yondashuvlarida matnda keltirilgan asar haqida so'z yuritish ko'p uchraydi. Jumladan, "Majolis un-nafois"ning avvalgi majlisining Mavlono Husayn Xorazmiy haqida fiqrasida: "Mavlono o'z zamonining mashohiridindur va "Maqsadi aqso" aning tasnifidur. Va Mavlono Jaloliddin Rumiy (quddisa sirruhu) masnaviysig'a sharh bitibdur va "Qasidai burda"ga ham xorazmiycha turkiy til bilan sharh bitibdur. O'zga musannafoti ham bor. Ammo axloq va sifoti botin ilmida yorug'lik topqonning munofisidur" [Alisher Navoiy, 1997: 13], – deb yoziladi. Demak, Navoiy bu fiqrada "Qasidai burda", "Maqsadi aqso" hamda Rumiy asariga yozilgan sharh haqida aytib o'tmoqda. Olima bu yerda asosan "Qasidai burda"ga shunday e'tibor qaratadi: **"Qasidai burda"** – arab shoiri Ka'b ibni Zuhayr (VII asr) asari. Burda degani yo'l-yo'l matodan tikilgan ustki kiyim – qaboni anglatadi. Rivoyatga ko'ra, Muhammad payg'ambar shol dardiga muhtalo bir bemor ustiga o'z burdasi – ustki kiyimini tashlagan ekan, u davo topib, tuzalib ketibdi. Qasidaning nomida shu rivoyatga ishora bor. Qasida uch qismdan – an'anaviy lirik muqaddima, didaktik qism va madhdan iborat. "Qasidai burda"ga juda ko'plab naziralar yozilgan, muxammaslar bog'langan, sharhlar bitilgan. Musulmonlar qasidaga ma'lum davrlarda ilohiy ma'no ham berib, uning ayrim parchalarini tumor tarzida o'zlari bilan olib yurganlar" [Alisher Navoiy, 1997: 218]. Olima sharhi manbasini tanlagan, ya'ni matndagi har uchala asarga emas, bittasi kengroq, ikkinchisi qisman, uchinchisi haqida umuman sharh bermagan. Bizningcha, bunday sharhlashda sharhlovchi ko'proq o'quvchi uchun ahamiyatli deb topgan o'rinlarni tanlab, ish olib borgan.

Xulosa qiladigan bo'lsak, Suyima G'aniyeva tomonidan tayyorlangan Alisher Navoiy mukammal asarlar to'plami matn sharhlari – ilmiy, badiiy va tarixiy ma'lumotlarni bir joyga jamlansa, katta to'plam vujudga keladi. Bu kabi izoh va tarjimalar mumtoz asarlarini tushunib o'qishini ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Алишер Навоий. Мажолис ун-нафоис. Мукаммал асарлар тўплами. 13 жилд. – Т.: Фан, 1997.
2. Алишер Навоий. Хамсат ул-мутаҳаййирин. Мукаммал асарлар тўплами. 15 жилд. – Т.: Фан, 1999.
3. Валихўжаев Б. Хожа Аҳрори Вали. – Самарқанд: Зарафшон, 1993.
4. Рейсер С.А. Палеография и текстология нового времени. – Л.: Просвещение, 1970.
5. Самад Асрор. Ўзбекнинг ардоқли Суйимбекаси. – Т.: "MERIYUS", 2012.
6. Ғаниева С. Амир Темур ва темурийлар Навоий нигоҳида / Ўзбекистон адабиёти ва санъати, 2009. – № 28.

ALISHER NAVOIY "XAMSA"SIDA MIRRIX OBRAZINING MAJOZIYLIK XUSUSIYATLARI

Mamadaliyeva Zuhra Umaraliyevna,

Filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Jizzax davlat pedagogika universiteti

mu.zuhra@bk.ru

10.52773/tsuull.conf.navoiy.2025/HUOA8132

Annotatsiya: Ushbu maqolada ulug' o'zbek shoiri va mutafakkiri Alisher Navoiyning "Xamsa" dostonlaridagi sayyoralar obrazlarining qo'llanishi to'g'risida so'z boradi. Dostonlar muqaddimalarida qo'llanilgan ushbu obrazlarning ifoda tarzi, ular anglatgan ramziy ma'nolarga qisqacha nazar tashlanadi. Ushbu obrazlar orasida nisbatan faol obraz bo'lmish Marsning turli variantlari, jumladan Mirrix, Bahrom haqida so'z yuritiladi. Obrazning Navoiy dostonlari, jumladan, "Hayrat ul-abror", "Farhod va Shirin", "Layli va Majnun", "Sab'ai sayyor" va "Saddi Iskandariy"dagi qo'llanilishi, bu boraagi muallif mahorati hamda obrazning tadrijiy talqini xususida so'z yuritiladi. Zarur ilmiy adabiyotlardan foydalanilgan holda muayyan xulosalar chiqariladi.

Kalit so'zlar: Alisher Navoiy, "Xamsa", sayyoralar, ramziy obrazlar, Mirrix, Bahrom, Mars, Aris, jangu jadal homiysi, muhabbat mojarolari.

METAPHORICAL FEATURES OF THE IMAGE OF THE MIRROR IN ALISHER NAVAI'S "KHAMSA"

Abstract. This article examines the use of planetary imagery in the "Khamisa" epics by the renowned Uzbek poet and philosopher Alisher Navoi. It focuses on the stylistic expression of these planetary figures, particularly in the prologues of the epics, and explores their symbolic meanings. Among the planetary images, particular attention is given to Mars, represented through various active forms, such as Mirrix and Bahram. The article analyzes how these planetary motifs are integrated into Navoi's epics, including "Hayrat ul-Abror," "Farhad and Shirin," "Layli and Majnun," "Sabai Sayyor," and "Saddi Iskandariy." The discussion highlights the poet's mastery in the gradual interpretation and artistic application of these images. The analysis is supported by relevant scholarly literature and concludes with insights into the poet's creative approach.

Keywords: Alisher Navoi, "Khamisa", planets, symbolic images, Mirrix, Bahram, Mars, Aris, the patron of battle, love conflicts.

Ulug' shoir va mutafakkir, g'azal mulkining sultoni Alisher Navoiy qalamiga mansub yetti sayyora obrazi "Xamsa"si dostonlarining har birining muqaddimasida an'anaviy tarzda berilgan me'rojnomaalarda muhim obraz sifatida uchraydi [6:84-97]. Ya'ni ularning barchasida me'roj voqeasi yetti sayyora fonida keltirib o'tilgan.

Nega aynan yetti sayyora? Chunki bu raqam sehrli raqamlarning eng mashhuri bo'lib, ayniqsa, Sharqda juda e'zozlangan. Bu raqamning kelib chiqishi va sayyoralar bilan bog'lanishi haqida ma'lumot berar ekan, S.Hasanov uni Bobilning janubida yashagan Shumerlarning diniy e'tiqodlari bilan bog'liq holda tushuntiradi [13:151-161]. Adabiyotlarda Shumerlarning aslida O'rta Osiyo xalqlarining ajdodlari sifatida talqin etish ko'p uchraydi [6]. Bu xalqning ijodiyoti namunasi hisoblanmish "Gilgamish" dostonida muqaddas son sifatida yettilik garmoniyasi ahamiyatli obrazlardan sanaladi.

MUNDARIJA CONTENTS	
Shuhrat SIROJIDDINOV. Turkiy dunyo hamkorligining mustahkam asosi Туркі әлем ынтымақтастығының мықты негізі	7
Қанат БАЙБОЛОВ. Екі халық арасындағы бауырлық пен достық рәмізі Ikki xalq qardoshligi va do'stligi simvoli	11
I SHO'BA. ALISHER NAVOIY ADABIY MEROSINING JAHON TAMADDUNIDA TUTGAN O'RNI SECTION I. THE PLACE OF ALISHER NAVAII'S LITERARY HERITAGE IN WORLD CIVILIZATION	
Boqijon TO'XLIYEV. Nasimiy va Navoiy nazmi – badiiy tafakkurning yangi bazmi	15
Islam JEMENEY. Әлішер Навои	23
Yashar QOSIM. Dohiy Alisher Navoiyning ulug' izdoshi (Muhammad Fuzuliy sheiriyatida poetik in'ikos tarzining o'ziga xosligi)	35
Qodirjon ERGASHEV. Renessans adabiyotida etologik janr taraqqiyoti	42
Əlimuxtar MUXTAROV. Nizami Gencevi ve Alişir Navai'nin tür ruhu eserlerinin ve araştırmacılarının gözü ile	47
Roviyajon ABDULLAYEVA. Alisher Navoiy fenomeni yoxud Navoiy ijodining olamshumul ahamiyati	52
Насриддин НАЗАРОВ. Гуманизм и креативность в творчестве Наваи как фактор обеспечения связей между народами Евразии	60
Burobiya RAJABOVA. O'zbek navoiyshunoslari Jomiy haqida	67
Karomat MULLAXO'JAYEVA. Abdurahmon Jomiy va Alisher Navoiy g'azallarida Yusuf (a. s.) siymosining badiiy talqinlari	77
Tozagul MATYOQUBOVA. Sharq adabiyotining yetuk tadqiqotchisi	82
Nosir JO'RABOYEV. Ikki turkman hukmdori ijodi va Alisher Navoiy	87
Молдасанов Е.М., АБДУВАЛИТОВ Н.Б. Әлем әдебиетінің асқар шыңы (Әлішер Науаидың 584 жылдығына орай)	95
Hulkar HAMROYEVA. Alisher Navoiy ijodida san'at talqini	99
Злиха ЖАНТАСОВА. Шығыс әдебиетінің қазақ фольклорындағы көрінісі	103
Sherxon QORAYEV. Alisher Navoiy Badaxshon shohi va shoir Sulton Muhammad La'liy ijodi tadqiqotchisi (Navoiy va uning zamondoshlari tazkiralari ma'lumotlari asosida)	109
Ahmad AKHLAQUE, Asror Allayarov. Alisher Navoi's creative works: a scientific exploration	115

Fayzulla ISKANDAROV, Dostonjon Tojiev. “Alisher Navoi international award”: establishment and historical significance for the turkic world	118
Diyora ABDUJALILOVA. Alisher Navoiy va Yahyobey Toshlijali dostonlarida shayx va avliyolar timsoli	124
Orifjon OLIMJANOV. Alisher Navoiy va Lorendeli Hamdiy “Layli va Majnun” dostonlari kompozitsiyasiga doir	131
II SHO‘BA. NAVOIY NAZMIY, NASRIY VA ILMIY MEROSINI O‘RGANISH MASALALARI SECTION II. ISSUES OF STUDYING NAVAIY'S POETRY, PROSE AND SCIENTIFIC HERITAGE	
Nurboy JABBOROV. Alisher Navoiy “Tarixi anbiyo va hukamo” asarining siyarnoma turkumida tutgan o‘rni	136
Nusratullo JUMAXO‘JA. Navoiyning yigitlik lirikasiga mansub mustazodi	149
Maqsud ASADOV. Alisher Navoiy “Tanbeh”larining g‘oyaviy-badiiy xususiyatlari (“Mahbub ul-qulub” asari misolida)	155
Dr. Kemal Yavuz ATAMAN. Ali Şir Nevaî beyitlerinde kulluk şuuru	160
Zuhriddin ISOMIDDINOV. Navoiyning “qaychi” g‘azali	165
Baxtiyor FAYZULLOYEV. Qo‘qon adabiy muhitida Navoiyga izdoshlik	170
Iqboloy ADIZOVA. Adabiy ta’sir va poetik tafakkurning yangilanishi	177
Nafas SHODMONOV, G‘iyosiddin SHODMONOV. Olti dostonida Odam Ato timsoli talqini	185
Faridaxon KARIMOVA. Xorazm adabiy muhitida debochanavislik an‘analari	193
Islomjon YAQUBOV. O‘zaro ta’sir, ijodiy mushtaraklik va o‘ziga xoslik	200
Shavkat HAYITOV, Gulshod SHOYIMOVA. Alisher Navoiyning nabotot va hayvonot olamiga munosabati	205
Obidjon KARIMOV. Alisher Navoiy irfoniy olamining yangicha talqini	212
Gulbahor ASHUROVA. O‘zbek ayol shoiralari ijodida Alisher Navoiy obrazi tasvirlari	216
Qo‘ldosh PARDAYEV. Navoiy g‘azallariga Muqimiyning nazira va taxmislari	221
Ilyos ISMOILOV. Abror hayrati	226
Shermuhammad AMONOV, Abdulhaq RAHIMI. Alisher Navoiy mustazodiga bog‘langan muxammas haqida	229
Zilola AMONOVA, Shahlola SAFAROVA. “Farhod va Shirin” dostonidagi na’t boblarning manbalari va badiiyati	235
Abdulhamid QURBONOV. Badiiy matn va tasviriy vositalar mutanosibligi	242
Muqaddas TOJIBOYEVA. Abdulla Qodiriy romanlarida Alisher Navoiyga izdoshlik masalalari xususida	248
Orzigul HAMROYEVA. Radifning bayt kompozitsiyasidagi o‘rni	252

Ma'rifat RAJABOVA. Xalq maydon kulgi san'ati belgilarining Navoiy ijodidagi ko'rinishlari	256
Nodira SOATOVA. "Farhod va Shirin" dostoni – an'ana takomili, taraqqiysi hamda sintezi sifatida	260
Umida RASULOVA. "Alisher Navoiy" romanida obraz poetikasi	266
Marg'uba ABDULLAYEVA. Yetti sayyora: badiiy talqin va ilmiy dunyoqarash	269
Sohiba UMAROVA. Suyuma G'aniyeva – navoiyshunos	273
Zuhra MAMADALIYEVA. Alisher Navoiy "Xamsa"sida mirrix obrazining majoziylik xususiyatlari	277
Aziz RAJABIY. Alisher Navoiy g'azallarining ohang jilolari (Yunus Rajabiy musiqiy merosi misolida)	282
Zarif QUVONOV. "Hayrat ul-abror"ning yangi tadqiqatlari xususida	286
Farruxbek ABDALIYEV, Gulnoza OSMANOVA. "Xamsa"da "kampir" obrazi talqini	290
Nafisa RAXMANOVA. Ramziy-majoziy obrazlar ta'vili haqida mulohazalar	293
Kamola ULUG'MURODOVA. Navoiy nazmida Layli obrazining badiiy talqini	299
Mavluda ORTIQOVA. Alisher Navoiyning "Nasoyim ul-muhabbat" asarida valiylarga xos sifatlar talqini	303
Jamila EISAR. Alisher Navoiyning she'riyatida oyina timsolining talqini ("G'aroyib us-sig'ar misolida")	308
Azizbek TOSHPO'LATOV. Alisher Navoiyga izdoshlik: Ahmad Tabibiy taxmislari	313
Sevara PARMONOVA. Tasavvufiy tazkiralari va Alisher Navoiy asarlarida Ibrohim Adham nomining zikr etilishi	318
III SHO'BA. ALISHER NAVOIY ASARLARINING MANBALARI VA MATNIY TADQIQI SECTION III. SOURCES AND TEXTUAL RESEARCH OF ALISHER NAVAI'S WORKS	
Dilnavoz YUSUPOVA, Umedullo MAHMUDOV. Alisher Navoiyning "Munshaoti Abdulloh Marvorid"dan o'rin olgan forsiy maktublari xususida	323
Manzar ABDULXAYROV. Alisher Navoiyning "Farhod va Shirin" dostoni tabdillari tahlili	330
Dr. Farhad RAHIMI. Senglah Sözlüğünün Feraği Düzeltmeleri ve Feraği'den Yanlış ktarmaları Üzerine	335
Gholamreza RAZMI. Özbekistan'da yayimlanmış iki Hayretü'l-ebrar'in tashih edilmiş metnindeki hatalarin sebeplerine bir bakiş	352
Altay NOORULLAH. Navoiy asarlarida tinish belgilarining yanglish ishlatilishi	365

Sevda BEHESHTI. Navai's Poetry as Reflected in Miniature Paintings (A study of Illustrated manuscripts preserved in Iranian collections)	376
Oysara MADALIYEVA. Alisher Navoiyning dastlabki ikki devoni Hamid Sulaymon nigohida	384
Dr. Siyamek HÜSSEYINALIZADE (Ergin Avşar). Amîr Alî Şîr Nevaî'nin şiirlerinde Şamanlığa aid Terimler ve ritüeller	395
Ozoda TOJIBOYEVA. Parij kulliyotidagi "Favoyid ul-kibar"ning matniy xususiyatlari	407
Husnigul JO'RAYEVA. Husayn Boyqaro – Husayniy adabiy merosining O'zbekistonda o'rganilishi	412
Dilnoza RUSTAMOVA. Alisher Navoiy toshbosma devonlaridagi ayrim g'azallar matnining qo'lyozma nusxalar bilan qiyosi	417
Erfan ESHGHÎNOUR. Fâni Divanındaki Avnî Divanından Tercüme Olunmuş Şiirler Üzerine	423
Lochinbek AHMADALIYEV. Po'latjon Qayyumiy tazkiralarda Alisher Navoiy faoliyatining yoritilishi	433
Dilnavoz SATTOROVA. Navoiy g'azallariga Sa'diy taxmislari	438
IV SHO'BA. ALISHER NAVOIY ASARLARINING XORIJIY TILLARGA TARJIMASI VA CHET ELLARDA O'RGANILISHI SECTION IV. TRANSLATION OF ALISHER NAVA'I'S WORKS INTO FOREIGN LANGUAGES AND STUDY ABROAD	
Hulkar HAMROYEVA, Shahlo NARALIYEVA, Ozodaxon MUSAYEVA. Qozog'istonda Mir Alisher Navoiy ijodining o'rganilishi	444
Abdulhay SOBIROV, Zamira DJURABAYEVA. "Muhokamat ul- lug'atayn" – turkiy xalqlar leksikasining so'nmas bulog'i	451
Münevver TEKCAN, Serpil Yazıcı ŞAHİN. Muhakamat al-lughatayn's literary and academic aspects.	455
Бермет ЗАКИРОВА, Дамилова НУРИЙЛА. Алишер Навоинин чыгармаларындагы тилдик каражаттар аркылуу студенттин кеп маданиятын өстүрүү	462
Nishonboy XUSANOV. "Hayrat ul-abror"dagi teonimlarning semantik va badiiy xususiyatlari	468
Mardon RAHMATOV. Qo'shma fe'l komponentlari inversiyasi	472
Rashid ZOHID. Hayot – firoq manzili	478
Shahlo HOJIYEVA. Alisher Navoiy badiiy kashfiyotlari – Cho'lpon estetik tafakkuri yangilanishi omili	482
Mo'minjon SULAYMONOV. Alisher Navoiy davrida isiriq solinganmi?	488
Abdumurod TILAVOV. Alisher Navoiy ma'naviy merosi va zamonaviy ta'lim	492
Nilufar RASULOVA. Alisher Navoiyning boqiy merosi jahon tillarida	497
Ozodaxon MUSAYEVA, Gulchehra SULTONOVA. "Muhokamat ul- lug'atayn" asaridagi turkiy fe'llar va omonim so'zlar tahlili	502

Iroda ISHONXANOVA. Alisher Navoiy hayoti va ijodining “Литература” darsliklarida aks etishi	505
Shahlo NARALIYEVA, Farrux ABDALIYEV. Hazrat Navoiy ijodida nutq madaniyati	514
АШИРОВА Т.К., КАРАЕВА Н.О., ЗАКИРОВА Б.А. Алишер Навоинин чыгармаларын санарип платформалар аркылуу жайылтуу	518
Dilorom YULDASHEVA, Shahlo NARALIYEVA. Alisher Navoiyning didaktik qarashlari	523
Komiljon ABDULLAYEV. Ta’lim tizimi bosqichlarida Alisher Navoiy hayoti va ijodini o’rgatishda fanlararo integratsiyadan foydalanish	527
Gulnoza YULDASHEVA, Sevinch UBAYDULLAYEVA. “Lison ut-tayr” dostonining ayrim morfemik xususiyatlari tahlili	531
Feruza DJUMANIYAZOVA. Alisher Navoiy ijodida milliy etnosport o’yinlari	534
Hamida JURAQOBILOVA. O’zbek she’riy matnlaridagi kognitiv metaforalarning fransuz tilida ifodalanishi	539
Abdug’ani NASRIDDINOV. Navoiyshunoslikda yangicha yondashuv	544
TEZISLAR ADABIYOTSHUNOSLIK	
AHMADOVA Shohsanam. Hofiz Xorazmiy va Alisher Navoiy ijodida zohid obrazi tasviri	550
ABDURAIMOVA Xafiza. Alisher Navoiy g’azaliyotida Doro obrazi talqinlari	553
ALIYEVA Sevinch. Anbiyolar haqidagi manbalarda Iso payg’ambar obrazi tasviri	556
ALMARDONOVA Aziza. Alisher Navoiy tarji’bandlarida dunyo ramzi	561
DEHQONOV Akramjon. Bir g’azal sharhi	564
DOLIMOV Shokir. «Hayrat ul-abror» dostoni sharhining rus tiliga tarjimasi xususida	567
GAFUROVA Shaxnoza. Navoiy me’rojnoma baytlarida qo’llangan badiiy san’atlar	569
IBOTOVA Madina. Alisher Navoiy g’azallarida jon va ishq munosabatining badiiy ifodasi	572
MEYLIYEV Xudoyberdi. Navoiy va zamondoshlari asarlarida Mirzo Mironshoh saroyi adabiy muhiti va shoir Lutfulloh Nishopuriy ijodiy faoliyatining yoritilishi	576
MUQUMOVA Surayyo. “Nasoyim ul-muhabbat”: ism, xosiyat va xususiyat	579
NASRULLAYEV Elmurod, SIROJIDDINOVA Sevinch. Xalq og’zaki ijodida Navoiy timsoli talqini	581

NURULLAYEVA Hulkaroy, MAMADALIYEVA Madina. Alisher Navoiyning “Mahbub ul-qulub” asarini o‘qitish bo‘yicha ayrim mulohazalar	584
OLIMJONOV Davronbek. “Boburnoma” asarida tarixiy shaxslar tavsifi (Alisher Navoiy shaxsi misolida)	587
PARDAYEVA Nigora, PIRNAZAROVA Barno. Navoiy lirikasida kichik lirik janrlar	589
SHOMURODOV San‘at. Alisher Navoiy va Husayn Boyqaro munosabatlari isajon sulton talqinida	593
TO‘XTAMURATOV Furqat. Alisher Navoiy g‘azaliga Muhsiniy tatabbu’si	596
TURDIYEVA Maftuna. “Layli va Majnun” dostonlari kompozitsiyasidagi ba’zi farqli jihatlar	599
UMAROVA Dildor. Alisher Navoiy asarlarida sukut go‘zalligi ifodasi	602
UMAROV Sardorbek. Ma’rifatning haqiqati – hayratdir	604
YANGIBOYEV Shavkat. Ito haqida	607
TILSHUNOSLIK	
YULDASHEVA Dilorom. Alisher Navoiy asarlarida rang-tus ifodalovchi birliklar	611
AXMADJANOVA Malika. Alisher Navoiy va o‘zbek tilining boyitilishi: ilmiy metodlar va uslublar	613
AKBAROVA Zulfizargul. Alisher Navoiy asarlarida qo‘llanilgan antonimlik hosil qiluvchi “Ahl” komponentli lug‘aviy birliklar tahlili	617
YUSUPOVA Dildora. Alisher Navoiy asarlarida qimmatbaho tosh nomlari	619
MUNDARIJA	622